

ОБНОВЛЕННЯ ПАРАГРАФУ 3 ГЛАВИ 61 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ

Гриняк Андрій Богданович,

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України,

т.в.о. директора Київського регіонального центру

Національної академії правових наук України

У статті аналізується підходи до оновлення параграфу 3 глави 61 ЦК в сфері будівельного підряду як дієвого регулятора відносин. Зазначено, що регулюванню відносин у сфері виконання будівельних робіт присвячено один з чотирьох параграфів глави 61 ЦК України. Договір будівельного підряду знайшов своє окреме місце в межах цієї глави внаслідок скасування «жорсткого» нормативного режиму та закріплення принципу свободи договору шляхом посилення регулятивних можливостей договору.

Здійснено правову характеристику договору будівельного підряду як консенсуального, двостороннього (взаємного), оплатного, ризикового, строкового договору. Встановлено, що договір будівельного підряду як вид договору підряду має всі родові ознаки, властиві останньому, оскільки він: 1) спрямований на виконання робіт відповідно до завдання замовника; 2) спрямований на виконання тільки таких робіт, які передбачають одержання результату, відмежованого в часі від самої роботи; 3) результат робіт має індивідуальний характер.

Запропоновано за критерієм характеру робіт і сфери їх виконання договори будівельного підряду класифікувати на: договори щодо проведення нового будівництва; договори щодо проведення капітального ремонту; договори щодо реконструкції (технічного переоснащення); договори щодо виконання монтажних, пускалоагладжувальних та інших робіт, нерозривно пов'язаних з місцезнаходженням об'єкта.

Встановлено, що договір будівельного підряду обов'язково супроводжується проектно-кошторисною документацією. Відсутність такої документації може призвести до визнання договору неукладеним, оскільки проектна документація визначає обсяг і зміст робіт, а отже, уточнює предмет договору будівельного підряду, а кошторис визначає ціну робіт.

Ключові слова: договір будівельного підряду, сфера будівництва, підряд на капітальне будівництво, проектно-кошторисна документація, капітальний ремонт, договори щодо реконструкції (технічного переоснащення).

Hryniak Andrii. Renewal of paragraph 3 of Chapter 61 of the Civil Code of Ukraine: individual remarks

The article provides an analysis of the construction contract as a type of regulation of legal relations in the construction area. It is noted that one of the four paragraphs of Chapter 61 of the Civil Code of Ukraine is devoted to the regulation of relations in the area of construction works. The construction contract finds its place within this chapter due to the abolition of the «rigid» regulatory regime and consolidation of the principle of freedom of contract through strengthening the regulatory capacity of the contract. In other words, the availability of a special paragraph devoted to the regulation of construction relations is an obstacle to the application of general provisions on the contract to this type of contract.

It is emphasized the analysis of definitions of the construct contract makes it possible to conclude that the contract under analysis is a consensual, bilateral (mutual), paid, risky, fixed-term contract. Moreover, the construction contract as a type of contract for services has all the specific features of the latter. First, the construction contract is aimed at performing work meeting the task of the customer. Secondly, the construction contract is aimed at performing only those works which involve result generation that is separated in time from the work itself. Third, the result of the work is individual.

According to the nature of the works and the scope of their implementation, the article classifies the construction contracts used in construction. In particular, there are contract agreements in the area of construction, taking into account the peculiarities of the works, as follows: for new construction; for overhaul, reconstruction (technical re-equipment) of enterprises, facilities construction (including residential buildings); for installation, commissioning and other works inextricably linked to the location of the object.

It is noted that the construction contract shall be accompanied by design and estimate documentation. A lack of such documentation may lead to the recognition of the contract to be uncompleted as the project documentation determines the scope and content of works and, therefore, specifies the subject of the construction contract, and the estimate determines the price of works.

Key words: *construction contract, construction sphere, capital construction contract, design and estimate documentation, capital repairs, reconstruction contracts (technical re-equipment).*

Регулюванню відносин у сфері виконання будівельних робіт присвячено один з чотирьох параграфів глави 61 ЦК України. Зазначений договір знайшов своє окреме місце в межах цієї глави внаслідок скасування «жорсткого» нормативного режиму та закріплення принципу свободи договору шляхом посилення регулятивних можливостей договору. Недарма з цього приводу наголошується, що з ліквідацією адміністративно-планової системи управління договір перетворився у самостійний і головний засіб регулювання економічних відносин [1, с. 3].

Аналіз дефініції договору будівельного підряду дозволяє зробити висновок, що аналізований договір є консенсуальним, двостороннім (взаємним), оплатним, ризиковим, строковим договором. Крім того договір будівельного підряду як вид договору підряду має всі родові ознаки, властиві останньому. По-перше, договір будівельного підряду спрямований на виконання робіт відповідно до завдання замовника. По-друге, договір будівельного підряду спрямований на виконання тільки таких робіт, які передбачають одержання результату, відмежованого в часі від самої роботи. По-третє, результат робіт має індивідуальний характер. Окремо з цього приводу виділяють й такі видові відмінності, як: а) виконання робіт на об'єкті нерухомості, що нерозривно пов'язаний із землею; б) виконання робіт, спрямованих на підвищення міцності, стійкості, надійності будинку і спорудження та (або) монтажу обладнання на зазначених об'єктах [2, с. 39].

Ідентичне визначення договору підряду на капітальне будівництво закріплено

у ст. 318 ГК України, що свідчить про фактичне дублювання ГК України положень ЦК України, які регулюють відносини у сфері будівництва. Більше того, законодавець у ГК України запозичив і деякі положення ЦК 1963 р.

Суперечності між наведеними кодифікованими актами щодо назви цих договорів певним чином спрощуються схожістю їх предметів. Так, договір будівельного підряду загалом відобразив і регулює специфіку економічних відносин як капітального, так і некапітального будівництва, що проводиться відповідно до проектно-кошторисної документації, незалежно від юридичної характеристики об'єкта будівництва. Загалом же розрізняють такі галузі будівництва: а) промислове будівництво; б) транспортне будівництво; в) житлово-цивільне будівництво. Терміном «будівництво» охоплюються: а) будівельні роботи, серед них земляні роботи і спорудження, конструктивні зміни, реставраційні роботи, капітальний і поточний ремонт (куди входять чистка й пофарбування) та знесення усіх видів будинків чи будівель; б) цивільне будівництво, куди входять земляні роботи й спорудження, конструктивні зміни, капітальний і поточний ремонт та знесення, наприклад, аеропортів, доків, гаваней, внутрішніх водних шляхів, гребель, захисних споруд на берегах річок і морів поблизу зон обвалів, автомобільних доріг і шосе, залізниць, мостів, тунелів, віадуків та об'єктів, пов'язаних з наданням послуг, таких як комунікації, дренаж, каналізація, водопостачання й енергопостачання; в) монтаж та демонтаж будов і конструкцій з елементів

заводського виробництва, а також виробництво збірних елементів на будівельному майданчику [3, с. 120]. Таким чином, кінцевим результатом переважної більшості будівельних робіт є створення нерухомих об'єктів, які, користуючись термінологією ч. 1 ст. 181 ЦК України, тісно пов'язані із землею, що не дозволяє вільно переміщуватись у просторі без їх знецінення та зміни призначення.

Крім того, вказівка у наведених визначеннях договору будівельного підряду на те, що підрядник зобов'язується збудувати і здати замовникові об'єкт або виконати будівельні роботи, може покласти край дискусії у літературі з приводу об'єкта цього договору: що ним вважати – чи діяльність підрядника з виконання робіт, чи завершений будівництвом об'єкт, чи одне й друге разом узяті.

Відповідно до характеру робіт і сфери їх виконання класифікуються і договори будівельного підряду, що їх застосовують у будівництві. Як визначено ч. 2 ст. 875 ЦК України, варто розрізняти підрядні договори у сфері будівництва, враховуючи особливості проведення робіт, а саме: а) на проведення нового будівництва; б) на проведення капітального ремонту, реконструкції (технічного переоснащення) підприємств, будівель (зокрема житлових будинків), споруд; в) на виконання монтажних, пусконаладжувальних та інших робіт, нерозривно пов'язаних з місцезнаходженням об'єкта [4, с. 87].

Договір будівельного підряду обов'язково супроводжується проектно-кошторисною документацією. Відсутність такої документації може призвести до визнання договору неукладеним, оскільки проектна документація визначає обсяг і зміст робіт, а отже, уточнює предмет договору будівельного підряду, а кошторис визначає ціну робіт.

Виходячи із загальних положень про кошторис (ст. 844 ЦК), кошторис в будівельних відносинах може бути як чітко визначеним (твердим), так і приблизним. Якщо сторони не визначили в проектно-кошторисній документації можливість його

корегування в ході ведення будівельних робіт він є твердим. Водночас сторони вправі за погодженням між собою вносити зміни у твердий кошторис. Разом із тим підрядник не має права вимагати збільшення твердого кошторису, а замовник – його зменшення у разі, якщо на момент укладення договору підряду не можна було передбачити повний обсяг роботи або необхідні для цього витрати [5, с. 81].

Окремо в межах оновлення ст. 879 ЦК України варто подумати над можливістю розмежування етапу забезпечення будівництва та оплати робіт. Як вбачається із назви цієї статті – «Забезпечення будівництва та оплата робіт», перший «блок» тут відображає підходи до врегулювання того, хто і як забезпечує проведення будівельних робіт матеріалами, послугами, водо-, газо-, електро ресурсами тощо, що є цілком слушно, а наступний «блок» присвячено врегулюванню розрахунків між сторонами, в тому числі й при руйнації об'єкта внаслідок непереборної сили тощо. Як видається, зазначені питання доцільно відобразити в окремих статтях цього параграфу, що дозволить детальніше акцентувати увагу й на особливостях проведення розрахунків в іноземній валюті. Так, в межах цієї статті доцільно деталізувати відображене у ст. 533 ЦК України загальне правило, за яким допускається використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов'язаннями. Водночас передбачивши спеціальне правило, що замовник вправі виконати взяті на себе зобов'язання із оплати проведених робіт у гривнях незалежно від небажання підрядника прийняти такий платіж.

Неможливість виконання зобов'язання виникне у разі, коли ризик випадкового знищення (пошкодження) об'єкту будівництва – індивідуально визначеної речі, несе підрядник. Неможливість придбання аналогічної юридично незамінної речі, що виключає можливість належного виконання зобов'язання, може розглядатися як підстава для звільнення підрядника від

виконання зобов'язання. Випадкове знищення (пошкодження) майна може тягнути за собою припинення зобов'язання й в інших випадках. Закон допускає припинення зобов'язання на підставах, встановлених як законом, так і договором (ч. 1 ст. 598 ЦК).

Крім того, в межах цієї статті необхідно чітко відмежовувати правові наслідки випадкового знищення об'єкту будівництва як результату робіт від випадкового знищення чи пошкодження матеріалів, із використанням яких виконується робота. Вирішення питання відмежування цих правових наслідків можна здійснити, опираючись на відому ще римському праву формулу права власності: ризик випадкової загибелі речі несе її власник.

Відповідно, для досягнення максимальної ефективності та виконання договором економічної ролі механізму розподілу ризиків не дарма в юридичній літературі пропонується закріпити положення (щоправда без уточнення де саме – вставка наша – А. Г.), що при розподілі ризику домінуючою є воля сторін, виражена в договорі [6, с. 281].

Аналізуючи діючу редакцію ст. 881 ЦК України «Страхування об'єкта будівництва», доцільно зазначити, що закріплена в ній позиція щодо обов'язковості страхування будівельних ризиків, спрямована на забезпечення належного виконання зобов'язань за цим різновидом договорів підряду. Більше того страхування забезпечує захист майнових інтересів замовників та підрядників від потенційних руйнувань або пошкодженням об'єкта будівництва внаслідок дії стихійних сил природи, нещасних випадків, невиконанням зобов'язань контрагентами тощо. Найбільш поширені випадки знищення або ж пошкодження об'єкту будівництва пов'язані зі страхуванням від пожеж, затоплень, протизаконних дій третіх осіб і стихійних бід. Тобто, будівельні ризики можуть бути поділені на три основні категорії: вогневі та інші майнові ризики; ризики при будівництві й монтажі обладнання; ризики при випробуванні устаткування.

Проте аналіз інформації про великі аварії на будівництві свідчить, що в половині випадків причинами є низька якість будівництва і монтажу, матеріалів та конструкції [7, с. 81]. Так, міжнародна практика страхування таких ризиків передбачає наступні види страхових послуг, а саме: страхування будівельного підприємця від усіх ризиків; страхування всіх монтажних ризиків; страхування будівельних машин та обладнання; страхування промислових машин і технологічного обладнання від поломок; страхування електронного обладнання; страхування завершених продуктів цивільного будівництва; страхування ризику втрати прибутку внаслідок поломок промислових машин і технологічного обладнання [8].

У сфері здійснення будівництва та укладення договору будівельного підряду виконання функцій замовника, зокрема здійснення ефективного контролю за діяльністю підрядника, потребує спеціальних знань та навичок, а іноді особливого дозволу на цей вид діяльності. Тому на практиці функції замовника досить часто передаються спеціалізованим організаціям, які діють як представники тих осіб, для яких призначається об'єкт, що будується [9, с. 333]. Зазначений підхід цілком доречно відображено у ч. 3 ст. 881 ЦК України, а саме: замовник має право з метою здійснення контролю та нагляду за будівництвом і прийняття від свого імені відповідних рішень укласти договір про надання такого виду послуг із спеціалізованою організацією або спеціалістом. У цьому разі в договорі будівельного підряду визначаються функції та повноваження такого спеціаліста. Тобто, замовник вправі для контролю за дотриманням проектно-кошторисних умов, якості будівництва тощо залучити іншу особу, яка не є стороною договору будівельного підряду (інженера, архітектора).

Міжнародно-правовий досвід повністю підтверджує ефективність залучення на стороні замовника спеціалізованої організації – «інженера» (інженерної організації), особливо якщо будівництво

є тривалим та масштабним. Функції «інженера» (інженерної організації) відповідно до Міжнародних умов договору про будівництво 1977 р. [10, с. 189–193]. в загальних рисах зводяться до контролю за будівельними роботами, надання консультацій замовнику, надання обов'язкових для підрядника вказівок від імені замовника тощо. В цьому випадку у договорі будівельного підряду визначаються функції такого інженера (інженерної організації), пов'язані з наслідками його дій для підрядника.

Для договору будівельного підряду, враховуючи складність, у порівнянні з іншими підрядними договорами, охоплюваних відносин, є характерним змішування елементів різних договорів. Як приклад таких договорів можна навести договір будівництва «під ключ» або ж поширений в міжнародній будівельній практиці договір «передання продукції на руки», за яким обов'язок підрядника, крім завершення будівництва, становить також обов'язок передання персоналу замовника технічні і управлінські знання та навички щодо успішної експлуатації створеного об'єкта. Так, важливе значення в міжнародній практиці регулювання будівельних відносин відіграють типові (модельні, стандартні) форми підрядних контрактів, розроблені такими міжнародними неурядовими організаціями, як: Європейська економічна комісія ООН, Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL), Міжнародна федерація інженерів-консультантів (FIDIC), Інститут цивільних інженерів (ICE) тощо. Загалом типові форми будівельних контрактів спрямовані на подолання відмінностей національного законодавства шляхом розробки уніфікованих і визнаних на міжнародному рівні правил, а також на формування рекомендацій, на підставі яких сторони розробляють та погоджують між собою спеціальні положення конкретних підрядних договорів. Яскравим прикладом вироблення уніфікованих і визнаних на міжнародному рівні правил є типові контракти FIDIC (контракт на спорудження об'єктів цивіль-

ного будівництва, контракт на поставку обладнання, проектування і будівництво для електромеханічних та пусконаладжувальних робіт, контракт для проведення дренажних робіт тощо) [11].

Щодо особливостей передання та прийняття об'єкта будівництва доцільно зазначити, що прийняття збудованого об'єкта є не лише правом, а й обов'язком замовника. Відповідно замовник, якщо інше не встановлено договором, організовує та здійснює прийняття робіт за свій рахунок. В процесі передання-приймання об'єкта сторони перевіряють відповідність завершених робіт умовам договору. Замовник, який одержав повідомлення підрядника про готовність до передання об'єкту будівництва зобов'язаний негайно розпочати їх прийняття. Передання об'єкту підрядником і прийняття його замовником оформлюється актом, підписаним обома сторонами (закінчення будівництва і передання об'єкта будівництва замовникові або виконання підрядником інших будівельних робіт).

У прийнятті робіт мають брати участь представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування у випадках, встановлених законом або іншими нормативно-правовими актами. Наприклад, для перевірки відповідності органи державної влади чи місцевого самоврядування можуть зобов'язати сторони провести та надати висновок експертної оцінки відповідності результатів будівельних робіт встановленим вимогам. Так, виходячи зі змісту ч. 4 ст. 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, які: а) належать до IV і V категорій складності, – щодо додержання нормативів з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення; б) споруджуються на територіях зі складними інженерно-

геологічними та техногенними умовами, – в частині міцності, надійності та довговічності будинків і споруд; в) споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 300 тисяч гривень, – щодо кошторисної частини проектної документації [12].

Аналізуючи редакцію статей 883 та 886 ЦК України, що присвячені відповідальності сторін договору будівельного підряду, насамперед зазначимо, що порушення умов договору є тими юридичними фактами, які породжують правовідносини між правопорушником і потерпілим (п. ч. 2 ст. 11 ЦК) і формують певні вимоги потерпілого до деліквента про відшкодування шкоди, завданої його протиправними діями. Відповідно, порушення договору будівельного підряду передбачає дефект виконання при вчиненні (чи утриманні від вчинення) зобов'язаною стороною дій, відповідно до яких має виконуватися підрядне зобов'язання.

У сучасній цивілістичній доктрині поширення набуває підхід до поняття порушення зобов'язання як об'єктивної категорії [13, с. 185]. Цей підхід є доволі цікавим щодо правопорушень у підрядній сфері, оскільки навряд чи доцільно до поняття порушення вводити такі фактори, як суб'єктивна сторона, негативні наслідки порушення та причинний зв'язок, адже вже сам факт протиріччя поведінки боржника умовам договору будівельного підряду та відсутності належного виконання є достатнім, щоб констатувати порушення договірних умов. Крім того, це пов'язується з наявністю інших засобів захисту, можливість використання яких прямо не ставиться у залежність від винності боржника чи завдання кредитору збитків [14, с. 199].

Стаття 610 ЦК України вирізняє два види порушення договірних зобов'язань: а) невиконання; б) виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання. Розмежування цих видів порушень в доктрині пропону-

ється здійснювати за критерієм характеру порушення зобов'язання: при невиконанні відсутні будь-які ознаки виконання зобов'язання, його взагалі немає; при неналежному виконанні – зобов'язання виконане, проте з порушенням пред'явлених до нього вимог (умов щодо місця, часу, предмета тощо) [15, с. 38]. Отже, порушення умов договору будівельного підряду є родовою категорією, що охоплює такі поняття, як невиконання та неналежне виконання такого зобов'язання. Необхідність виділення вказаних складових цього поняття можна пояснити потребою надати йому чіткий легальний зміст, а саме: під правопорушеннями в сфері будівельного підряду розуміється невиконання чи неналежне виконання сторонами укладеного між ними договору, а також недотримання своїми діями чи/або бездіяльністю норм чинного законодавства України, звичаїв ділового обороту, що призводить до застосування до правопорушника цивільно-правової відповідальності.

Найбільш поширеною формою відповідальності є відшкодування збитків. Так, відповідно до ст. 22 ЦК України до збитків належать: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Натомість ст. 224 ГК України до складу збитків відносить: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесених стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання іншою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди. Тобто поняття збитків, яке міститься у ГК України, ширше за

змістом, що створює труднощі в процесі правозастосування та визначення розміру збитків.

Положенням ч. 1–2 ст. 883 ЦК України передбачено, що за невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором будівельного підряду підрядник сплачує неустойку, встановлену договором або законом, та відшкодовує збитки в повному обсязі. Однак для того, щоб стягнути з підрядника за договором будівельного підряду завдані замовникові збитки у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням ним обов'язків, замовник має довести їх наявність і розмір. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, – у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті кредитором щодо їх одержання.

Крім мір цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, за договором будівельного підряду можуть застосовуватись інші правові наслідки порушення досліджуваних зобов'язань. У разі порушення зобов'язань за договором будівельного підряду настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: а) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; б) зміна умов зобов'язання; в) відшкодування збитків та моральної шкоди.

Наприклад, замовник за договором будівельного підряду наділений такими засобами оперативного впливу на підрядника, як: а) вимагати початку проведення будівельних робіт; б) у будь-який час відмовитись від договору; в) вимагати завершення всіх будівельних чи інших робіт; г) встановлювати додаткові строки

виконання робіт; г) доручати виконання робіт іншим особам за рахунок підрядника; д) вимагати безоплатного усунення недоліків об'єкта; е) доручати усунення недоліків об'єкта іншим особам за рахунок підрядника; є) вимагати пропорційного зменшення ціни роботи; ж) усувати недоліки за власний рахунок.

Підрядник своєю чергою наділений такими засобами оперативного впливу на замовника, як: а) припинити виконання робіт; б) розірвати договір будівельного підряду; в) притримувати результат робіт, устаткування, залишки невикористаного матеріалу чи інше майно за умови несплати встановленої ціни роботи або іншої суми, належної підряднику у зв'язку з виконанням договору.

Отже, особливостями договорів будівельного підряду є те, що: 1) договір виконується відповідно до завдання замовника; 2) договір спрямований на виконання тільки тих робіт, завершенням яких є результат, відділений від самої роботи; 3) результат робіт має індивідуальний характер; 4) роботи за договором виконуються безпосередньо за місцем розташування об'єкта; 5) виконання робіт спрямовано на підвищення міцності, стійкості, надійності будівлі і споруди та (або) монтажу обладнання на вказаних об'єктах; 6) підрядник зобов'язаний виконати роботу за рахунок своїх коштів, тобто, зі свого матеріалу, своїми силами і засобами, якщо інше не передбачено договором; 7) робота має бути виконана підрядником на свій ризик, якщо інше не передбачено законом або договором; 8) замовник зобов'язаний оплатити підрядникові тільки ту роботу, яка виконана належним чином, тобто, добро-совісно та у визначений строк, а не будь-яку роботу; 9) має місце широке застосування системи генерального підряду; 10) розроблена проектно-кошторисна документація; 11) існує режим контролю якості робіт та порядок прийняття об'єкта до експлуатації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесяневич О.А. Господарський договір та способи його укладання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 1999. 34 с.
2. Гриценко Г.М. Правове регулювання капітального будівництва за державні кошти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2011. 187 с.
3. Окремі види договорів у сучасному законодавстві України : колективна монографія / За заг. ред. О. С. Кізлової, О. С. Кужко, Л. В. Діденко. Одеса : Айс-Принт, 2017. 501 с.
4. Hryniak A.B., Kot O.O., Pleniuk M.D. Contractual regulation of the relations related to work performance. Monograph, 2018. P. 87.
5. Єрмолаєв А. Договір підряду: нарахування та утримання. *Податки та бухгалтерський облік*. 2002. № 19. С. 41–44.
6. Великанова М.М. Ризики в цивільному праві : монографія. Київ : Алерта, 2019. 378 с.
7. Організація системи страхового захисту будівельної компанії. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 227. С. 80–83.
8. Страхування технічних ризиків. URL: https://pidru4niki.com/1416040655496/strahova_sprava/strahuvannya_tekhnichnih_rizikiv (дата звернення 27.05.2020).
9. Сергеев А.П. Договор строительного подряда. Гражданское право. Учебник. Ч. 2 / Под ред. Сергеева А.П., Толстого Ю.К. Москва : ПРОСПЕКТ, 1998. 784 с.
10. Международное частное право : Сборник нормативных материалов и документов. Сост. Н.Ю. Ерпылеева. Москва. С. 189–193.
11. FIDIC Book Collections [Electronic resource] FIDIC. Access mode. URL: <http://fidic.org/bookshop/collections> (дата звернення 31.05.2020).
12. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343.
13. Карапетов А.Г. Расторжение нарушенного договора в российском и зарубежном праве. Москва : Статут, 2007. 876 с.
14. Ткачук А.Л. Значення вини у відносинах відповідальності за порушення договірних зобов'язань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2002. 199 с.
15. Луць В.В. Сроки в гражданских правоотношениях. *Правоведение*. 1989. № 1. С. 37–43.